

KULTURVERNETS FELLESGRANISASJON

Det kgl miljøverndepartement
Postboks 8013 Dep
0030 Oslo

MEDLEMMER:
DIS-Norge
Forbundet KYSTEN
Fortidsminneforeningen
HIFO – Den norske historiske forening
Landsforbundet av Motorhistoriske
Kjøretøyklubber
Landslaget for lokalhistorie
Landslaget for lokalhistorie i Skolen
Landslaget for Lokal- og Privatarkiv
Norges Husflidslag
Norsk Folkeminnelag
Norsk folkedraktsforum
Norsk Forening for Fartøyvern
Norsk Fyrhistorisk Forening
Norsk Jernbaneklubb
Norsk Skipsfartshistorisk Selskap
Norsk Slekthistorisk Forening
Rutebilhistorisk Forening

Oslo, 28. juni 2002

Høring: NOU 2002:1 Fortid former framtid – Utfordringer i en ny kulturminnepolitikk

Vi viser til departementets brev av 28. februar 2002, ref 2002-458-1 K/Thg/tla.

Innledning

Vi vil innledningsvis få gratulere utvalget med gjennomføring av en krevende og viktig oppgave, og takke for at vi får anledning til å uttale oss om utvalgets utredning. De innspill vi gir i denne høringsuttalelsen er ment å være konstruktive, slik at den videre debatten og den kommende stortingsmeldingen kan bli best mulig.

Samtidig må vi beklage at utvalget ikke har maktet å samle seg om en felles innstilling. Vi tror dette svekker effekten av utvalgets anbefalinger. Det er også beklagelig at utvalgets flertall ikke har kunnet forholde seg til dissensuttalelsen, det gjør at hele utredningen står frem som sprikende og kanskje unødvendig uklar. Vi forutsetter at departementet i det videre beslutningsgrunnlaget får samlet flertallsinnstillingen, mindretallet særmerknad og høringsuttalelsene i større grad, slik at problemstillingene blir tydeligere.

Kulturvernets Fellesorganisasjon favner over så godt som hele det spekter av kulturvernarbeid som frivillige organisasjoner driver med i Norge (se vedlegg). Vi må konstatere at utredningen i all hovedsak bare tar for seg en del av dette spekteret, og at den konsentrerer seg om den del som det offentlige kulturminnevern, av mer eller mindre tilfeldige historiske årsaker, tradisjonelt har drevet med. Vi savner et hovedgrep, som med utgangspunkt i en analyse av hvorfor, på hvilke vis og for hvem kulturminner er et gode, samt hva som er kulturminner og hvordan de kan kategoriseres, kunne gi en beskrivelse av hva som fungerer og hvor det skorter i dagens kulturvern, for så å kunne ut i klare anbefalinger som kunne fungere som arbeidsverktøy for norsk kulturminneforvaltning og gi føringer for øvrige aktører i kulturvernarbeidet.

Kulturvernets Fellesorganisasjon • Stortingsgaten 12 • 0161 Oslo
Telefon 22410420 • Fax 22422232

E-post: post@kulturvern.no • Hjemmeside: www.kulturvern.no
Bankkontonr. 5210.05.12971 • Org. nr. 975977420

Viktige temaer i slike anbefalinger ville være m.a. en klargjøring av forskjellige kulturminners viktighet sett i forhold til nasjonen og til brukere, av de forskjellige forvaltningsnivåers oppgaver, av eieres rolle sett i forhold til forskjellige kategorier kulturminner og av rollefordeling mellom offentlig og frivillig kulturminnevern.

Hovedpunkter vedrørende NOU 2002:1

Vi gjengir først våre hovedpunkter relatert til selve utredningen fra kulturminneutvalget. Disse utdypes og er søkt innarbeidet i den disposisjonen som departementet ber om i høringsbrevet av 28. februar 2002, henvisningene i punktene nedenfor er til disposisjonen og ikke utredningen. Vi opplever at denne disposisjonen ber om uttalelser utover kun å kommentere selve utredningen.

1. Utredningen mangler en klar, uttalt og konkret visjon som fanger opp helheten og mangfoldet i kulturminnearbeidet i Norge, og kan danne et beslutningsgrunnlag og føringer ved behandling av de ulike spørsmål (pkt 1). Vi tillater oss derfor å presentere innspill til en visjon.
2. Ved at utvalgets anbefalinger bygger på en for uklar visjon, blir utvalgets anbefalinger til dels lite konkrete, mangler grunnlag for prioriteringer og vi savner ofte anvisning for *hvem* som bør være ansvarlig for gjennomføringen av disse (pkt 1). Vi savner et forslag til kategorisering/prioritering/klassifisering av kulturminnene i Norge (pkt 4).
3. Vi opplever at helheten og mangfoldet mangler i utredningen, særlig på tiltaks-siden (del II). Her blir bare deler av kulturvernarbeidet i Norge behandlet, og innenfor disse delene får enkelte sektorer relativt sett stor oppmerksomhet, uten at det gjøres klart i utredningen at det er foretatt slik utvelgelse og bakgrunnen for det. Det er svak sammenheng mellom visjon og tiltak, og målene er i stor grad lite målbare (pkt 1).
4. Utredningen mangler en drøfting av dagens bruk av økonomiske midler og alternativ bruk av disse, herunder forslag til hvordan en kan bli mer kostnads-effektiv (pkt 3).
5. Kriterier for tildeling fra det foreslåtte kulturminnefondet mangler, dette er en forutsetning for å sikre mangfoldet i kulturminnearbeidet og for å kunne slå fast hvilke problemer som løses gjennom dette virkemidlet og hva som eventuelt gjenstår (pkt 3).
6. Verken utvalgets flertall og mindretall får etter vår mening frem et viktig forhold vedr. eierskapsproblematikken, nemlig at bruk og nytte av kulturminner som defineres som viktige for samfunn og allmennhet må sikres både for samtid og fremtid, uavhengig av hvem som innehar det formelle eierskapet (pkt 4). Å bedre situasjonen for eiere av denne type kulturminner er et (nødvendig) virkemiddel, ingen målsetting i seg selv.
7. Avgrensning av eiere er noe snever i forhold til totalbildet (pkt 4). Vi har forståelse for at det kan være behov for ekstra tiltak overfor eiere som "ufrivillig" blir eier av et kulturminne samfunnet knytter restriksjoner til, men det er i utgangspunktet et nødvendig virkemiddel å bedre situasjonen for alle eiere i denne kategori.
8. Utredningen påpeker den delte og dels ufullstendige statlige forvaltningen mht kulturvernarbeidet i Norge, men mangler analyse av konsekvensene og forslag tiltak for å møte dette (pkt 5).
9. Utredningen konkluderer uten å presentere analysen som ligger til grunn mht samarbeid og koordinering blant de frivillige organisasjonene (pkt 5).
10. Utvalget gir ingen retning for den foreslåtte økningen av de økonomiske rammene til de frivillige organisasjonene. Slik økning må også fange opp organisasjoner som i dag ikke mottar driftsstøtte, med mindre det fattes et

bevisst prioriteringsvalg om noe annet. En prosentmessig økning er et i beste fall ubevisst politisk valg (pkt 5).

11. Oppgavefordelingen mellom de tre offentlige forvaltningsleddene mangler fortsatt endelig politisk avklaring, men det er en del forutsetninger som *må* være på plass før kommunene får utvidede fullmakter (pkt 8).

Pkt 1: Utredningens mål, strategier og innsatsområder som grunnlag for en framtidsrettet kulturminnepolitikk

- Favner utredningens mål, strategier og innsatsområder hovedelementene i det som bør bli den nye og fremtidsrettede kulturminnepolitikken?

Vi viser i utgangspunktet til hva vi alt har sagt i innledningen om det hovedgrep vi savner i utredningen. Vårt svar på spørsmålet som er referert ovenfor, er følgende at dette *ikke* er tilfelle, utredningen sett under ett.

Utredningens del I har positive ansatser, da det der er en del gode, konkrete og riktige henvisninger til mangfoldet. Dette blir imidlertid ikke fulgt opp i del II, slik at helhetsinntrykket blir skjevt. Særlig gjelder dette den maritime og tekstile kulturarv, tekniske kulturminner og den immaterielle kulturarven. Videre ser vi at begrepet kulturmiljø brukes ofte, men kun på side 42 sies det at en legger også sosiale strukturer inn i begrepet. Ellers i utredningen virker det som kulturmiljø er et fysisk miljø. Vi mener at kulturmiljø henger uløselig sammen med den immaterielle kulturarven, og at å rette tiltak kun mot den fysiske siden er lite meningsfylt. Vi viser for øvrig til høringsuttalelser fra flere av våre medlemsorganisasjoner vedrørende dette punktet.

Fordi utredningen ikke i tilstrekkelig grad verken drøfter kulturminnenes betydning for samfunnet eller analyserer mangfoldet av kulturminner, og heller ikke beskriver dagens kulturvernpraksis i forhold til dette, svekkes muligheten for å gi de nødvendige anbefalinger, og også for å utforme en slagkraftig visjon for kulturvernet.

Det som presenteres som utvalgets visjon i kapittel 3 ("*Kulturminner og kulturmiljøer - kilder til opplevelse, utvikling og verdiskaping*") opplever vi verken som visjonært nok eller klart nok. Denne mangelen ved visjonen kan være en viktig grunn til at utredningens anbefalinger blir til dels lite konkrete og ofte mangler en anvisning om hvem som bør være ansvarlig for å iverksette det enkelte anbefalte tiltak. Foruten at anbefalingene ligger innenfor bare deler av det området hvor det foregår kulturvernarbeid, har de et preg av enkeltstående tiltak, i motsetning til som del av en samlet strategi.

En slagkraftig visjon må foruten å være tuftet på et godt underbygget bilde av nåtids-situasjonen, makte å kommunisere til sitt publikum hva som er å oppnå gjennom å integrere kulturarv og kulturminner i den kontinuerlige samfunnsutviklingen.

Vår kulturarv omfatter både nyskapninger gjort her til lands og impulser som er blitt innlemmet i norsk kultur og blitt til norske særtrekk. I dette perspektivet har for eksempel så vel det å ta vare på en utenlandsk produsert bil, brukt i Norge, sin plass i kulturvernarbeidet side om side med ivaretagelse og utvikling av bygninger, fartøyer, arbeidsteknikker, bruksgjenstander, historisk kunnskap og handlingsbåren kunnskap.

Viktige begrunnelser for kulturvern ligger i at det gir grunnlag for identitet og rotfeste, og skaper forståelse av at egne tradisjoner er noe verdifullt, samtidig som dette gir grunnlag for også å respektere andres. Dermed bidrar kulturvern både til å skape trivsel for den enkelte og til bærekraftige samfunnskår.

Kulturminner og kulturminnearbeid må omfatte mer enn bare nasjonale klenodier, det er vesentlig at flest mulig får anledning til nærhet og fortrolighet med kulturminner i sitt daglige liv.

Savnet av en klar, uttalt visjon blir særlig tydelig når vi opplever at utredningen bare behandler et utvalg av kulturvernet i Norge, uten at det kommer tydelig frem at et slikt valg er gjort og på hvilket grunnlag. Slik sett kan utvalgets utredning bli opplevet som noe nærsynt. Dette kommer for eksempel frem i boks 6.2 Landsomfattende frivillige organisasjoner på kulturminne- og kulturvernfeltet (side 75). Her er det et utvalg av organisasjoner, uten at kriteriene for dette utvalget er klart, samtidig som det kan forstås som om listen er uttømmende. Dette er uheldig.

Utvalget oppleves å ha et ståsted litt for sterkt i *bygninger/bygningssmiljø og eierne* av disse, mens det immaterielle kulturvernet og løse tekniske kulturminner, som fartøyer og kjøretøyer og deres spesielle utfordringer, får mindre oppmerksomhet. Tekstiler og mindre bruksgjenstander er helt utelatt. Slik sett avspeiler utredningen den historiske utviklingen av hvilke området som har fått oppmerksomhet i dette kulturvernarbeidet (ref kap 3.1, side 32). Det finner vi uheldig. Fredete kulturminner er bare en av svært mange kategorier kulturminner samfunnet har behov for. Samtidig trenger vi kanskje ikke alt det som i dag er fredet. Her kommer vi ikke videre før vi har kriterier å prioritere ut fra.

Vi opplever at særlig kompetansevernet innen husflid, ivaretagelse av den handlingsbårne kunnskapen, det stadig voksende engasjementet innen slektsforskning og annet historisk dokumentasjonsarbeid utgjør viktige brikker som sikrer en meningsfylt helhet. Dette er ikke en del av det bildet som utredningen presenterer. Vår oppfatning er at kulturminnearbeid blir meningsløst uten en forankring i det immaterielle kulturvernet (utover eventuelle subjektivt opplevde estetiske kvaliteter). Derfor trenger dette en behandling i en kulturminneutredning.

- Er det noe som er uaktuelt eller mindre interessant å arbeide videre med oppfølging av utredningen?

Vi opplever ikke at utredningen, av grunner som ovenfor nevnt, gir noe grunnlag for å nedprioritere deler av kulturvernarbeidet. Som paraplyorganisasjon for frivilligheten i Norge på dette området, vil vi sterkt fremholde at det frivillige arbeidet må få lov til å utvikle seg på egne premisser og gjennom egne prosesser. Dette er etter hva vi forstår også utvalget enig i (kap. 6.4, side 74).

- Hva er de største mulighetene - og eventuelt truslene - for framtidens kulturminnepolitikk?

De største mulighetene ligger i den voksende forståelsen for dette politikkområdets betydning, både innen forvaltning, politisk sektor og i samfunnet for øvrig. Dette er imidlertid fortsatt et svært lite politikkområde, spredt på flere departementer, stortingskomiteer og frivillige organisasjoner, samtidig som gevinstene ikke kan måles i (kortsiktige) økonomiske termer.

Det at gledene og kunnskapene ved kulturminnene blir opplevd av flest mulig av befolkningen, vil gi den største muligheten til å ta de store og små politiske grep som må til for både å sikre både de fysiske og immaterielle kulturminnene for fremtiden, og sikre det folkelig engasjement rundt disse. Kortsiktige økonomiske perspektiver, manglende kompetanse, uklart regelverk, uklare eller manglende prioriteringer, mangel på åpenhet og dårlige beslutningsprosesser er de største truslene.

Pkt 2. Hvordan legge til rette for aktiv bruk og ivaretagelse av mangfoldet i kulturarven?

Bredest mulig forståelse og engasjement gir den beste forutsetning for kulturvernet i Norge, både for å sikre nødvendig politisk oppmerksomhet på området og som en motvekt overfor de samfunnsinteressene som trekker i motsatt retning. Det frivillige og offentlige engasjement virker berikende på hverandre, og det er verken ønskelig eller mulig at det offentlige ivaretar dette arbeidsområdet utelukkende i egen regi. Den folkelige deltakelsen skaper tilhørighet og nærhet til kulturminnene. Vi vil imidlertid sterkt advare at dette blir noen som helst form for sovepute fra det offentliges side, uansett hvilken forvaltningsnivå det måtte gjelde.

- Hvordan bør kulturminnepolitikken legge til rette for å skape interesse og engasjement for kulturarven?

Kulturminnepolitikken på alle forvaltningsnivå må legge til rette for og oppmuntre til det brede, folkelige engasjement og bruk av kulturminnene. Det er ikke alltid tilfelle i dag. Dette gjelder ikke bare økonomiske rammebetingelser, men også det å slippe folk til. En ulempe ved den forvaltningspraksis som har fulgt av kulturvernets status som sektorovergripende er at det mangler et samlet, overordnet grep, samtidig som svært mange føler at de faller mellom mange stoler og blir oppfattet som mindre viktig. Dette er svært uheldig. Utredningens sterke fokusering på bygningsmiljø, bygninger og eierne av disse, gjør at også denne forsterker slike uheldige signaler. *Tilgjengelighet* og *handlingsrom* for de som vil engasjere seg er to stikkord, både for å slippe folk til, og for at alle skal se hva kulturvernet tilbyr for den som vil engasjere seg.

- Hvilke virkemidler er de mest sentrale i forhold til å få en god forvaltning av mangfoldet i kulturarven - og slik at langt flere kan få en større bevissthet om kulturminneverdiene når de skal velge?

Foruten *bedre økonomiske rammer*, er det nødvendig å *bedre kontakten mellom de ulike aktører, identifisere disse*, og gjøre arbeidsforholdene enklest mulig. I den anledning har vi merket oss med glede regjeringens ambisjon om å gjøre foreningslivet i Norge minst mulig byråkratisk, preget av skjemaer og rapporter. Tunge administrative byrder kveler det faglige arbeidet som tross alt mobiliserer frivilligheten til nødvendig og etterspurt innsats.

Regjeringens forslag om å heve grensen for skattefrie gaver til frivillige organisasjoner til kr 6.000 er et positivt skritt i riktig retning. På bakgrunn av at våre organisasjoner var inne i den nåværende ordningen, forutsetter vi at dette blir videreført i den nye, selv om ordlyden fra skatteetaten er uklar.

- Hvilke muligheter ligger i plan- og bygningsloven for å ivareta kulturminneverdier, og hvilke muligheter ligger i den rollen og det ansvaret blant annet kommunene har i forhold til disse verdiene?

Vi opplever at plan- og bygningsloven i stor grad gir kommunene disse virkemidlene, men at disse ikke blir brukt. *Vi støtter utvalgets flertall i deres forslag til planlovutvalget og at kulturminneloven trenger en grundig gjennomgang.*

- Hvordan kan kulturminner og kulturmiljøer knyttet til urfolk, nasjonale minoriteter og nye innvandringsgrupper i større grad bli en del av den samlede kulturminnepolitikken?

Disse må likestilles med alle andre kulturminner og tas særlig hensyn til i en eventuell prioritering, basert på kunnskapskriterier. Disse folkegruppene må trekkes inn i arbeidet omkring disse kulturminnene. Det bør vurderes å nevne disse spesielt i en ny kulturminnelov. Nettopp det at det ikke foreligger noen tydelige prioriteringer, men at alt fremstår som like viktig, vil også lett gå utover de mest sårbare og minst påkattede kulturminnene, hvorav disse er noen av flere.

Pkt 3. Kulturminner og kulturmiljø som grunnlag for verdiskaping

En svært vanskelig målbar, verdiskapende effekt kulturminner har, er at de gjennom å gi identitetsfølelse og roffeste bidrar til trivsel, som i sin tur er en forutsetning for å ha velfungerende, produktive samfunn.

På det mer målbare plan mangler utredningen en gjennomgang av hvordan økonomiske midler i dag blir brukt, og er svak på drøfting av temaene alternativ bruk av midler, hvordan blir mer kostnadseffektiv og hvordan dagens midler eventuelt kan brukes for å utløse ytterligere verdiskaping.

Vi tror imidlertid det kan være en uheldig strategi å gå for sterkt inn på en slik kost/nytte dimensjon i trange økonomiske begreper, da verdien av kulturminnene vanskelig lar seg tallfeste, tilsvarende som å uttrykke verdien av kunnskap i kroner og øre. Men det er viktig å få frem at kulturminnene, i hvert fall en del av dem, også har en økonomisk inntektside, riktignok ofte i form av ringvirkninger.

Kriterier for tildelinger fra det foreslåtte kulturminnefondet mangler, disse er en forutsetning å få på plass for å sikre mangfoldet i kulturminnearbeidet (kap. 9.2.2, side 100). Kriteriene må fange opp bredden av arbeidet med kulturminner. En mulighet ligger i å legge seg opp mot kriteriene i Rundskriv T-1/2001 Tilskotsordninger for 2002, pkt 2.2.1 utgitt av Miljøverndepartementet, og å la egeninnsats telle fullt med som egenfinansiering. Det bør i utgangspunktet være færrest mulig restriksjoner på av hvem og til hva det kan søkes om midler. Videre savner vi en beskrivelse av beslutningsprosedyrer og regler for hvem som skal oppnevne beslutningstakerne. Siden disse midlene er en del av Norges nasjonalformue, tar vi det som gitt at det er åpenhet i beslutningsprosessen slik at det blir mulig med en politisk evaluering av virksomheten og resultatene. Vi viser for øvrig til vårt brev av 28. mai 2002 til departementet.

Pkt 4. Eiernes og brukernes rolle og situasjon i kulturminnearbeidet

Verken utvalgets flertall eller mindretallets særmerknad gjør sine utgangspunkt tydelige før argumentasjon og anbefalinger. Vi er imidlertid enige i flertallets påpeking av hvor sammensatt eierbegrepet er.

I tillegg kommer det etter vår oppfatning her særlig godt til syne at det er nødvendig å skille mellom kategorier av kulturminner, samt identifisere hvem som har nytte og glede av dem og på hvilke vis. Vi opplever at denne mangelen på prioriteringskriterier gjennomsyrrer og vanskeliggjør behandlingen av hele dette politikkområdet og gjør utredningen uklar i sitt budskap. Svært mange av de bevaringsverdige kulturminnene må være i private eie og bruk, skal verdier som nærhet og fortrolighet kunne realiseres for de brede lag av befolkningen. Samtidig må det offentlige ta seg av de kulturminnene som er av en slik karakter at kostnadene og tilgjengeligheten tilsier at privat

eie og forvaltning blir vanskelig. Forøvrig har det offentlige et særlig ansvar gjennom å være et godt forbilde i sin skjøtsel av egne kulturminner.

Når det gjelder kulturminner i fredningsklasse, må etter vår mening utgangspunktet være at samfunnet må sikre at fellesskapet og fremtiden får den bruk og nytte av kulturminnene som det trenger, uavhengig av hvem som innehar det formelle eierskapet.

Vi konstaterer den noe snevre avgrensningen utvalgets flertall har tatt mht sin videre drøfting omkring eiere og rettighetshavere (kap. 5.1, side 54). Vi er enig i at eiere av fredede bygninger har særlige behov. Enkelte av disse eierne kan havne i denne situasjonen utenfor egen kontroll, gjennom pålegg fra samfunnet og dette kan berøre vedkommendes bolig og/eller levebrød. Men det bør i det videre arbeidet gjøres tydelig at eiere av andre kulturminner utover denne gruppen også har behov for tiltak som gjør dem bedre i stand til å fylle sine forpliktelser overfor de kulturminnene de har ansvaret for. Vi finner her en betydelig mengde kulturminner, hvor eierskapsbyrden kan være vel så stor og samfunnets behov for ivaretagelse likeså.

Vi slutter oss til de foreslåtte oppmykningsforlagene.

For å styrke det brede folkelige engasjement rundt kulturminnene, tror vi det er klok politikk at venneforeninger o.l. rundt kulturminner støttes og oppmuntres eventuelt også å ta eier/rettighetshaverrollen og disposisjonsansvaret for kulturminnene.

Pkt 5. Partnerskap og samarbeid

Vi er glade for den oppmerksomhet, plass og positive omtale de frivillige organisasjonene har fått i utredningen, både i form at et eget kapittel (kap 6) og ellers omtale andre steder. Vi støtter utvalget i at de frivillige organisasjonene har spilt og må fortsatt spille en sentral rolle i kulturvernarbeidet i Norge, og når det påpeker viktigheten av at organisasjonene selv utvikler sin egenart og sin rolle (kap 6.4 side 74). Vi vil også understreke at samfunnet får mangfold igjen for de relativt beskjedne offentlige midlene som organisasjonene blir tildelt.

Til tross for egne reservasjoner, beveger utvalget seg inn i et noe problematisk farvann når det som statlig oppnevnt vurderer og uttaler seg om hva frivillige organisasjoner bør gjøre. Dette blir ikke noe bedre av at den analyse som formodentlig ligger til grunn for disse uttalelsene og vurderingene ikke blir presentert. Dette gjelder hvilken form for samarbeid organisasjonene bør ha seg imellom og hva dette samarbeidet bør inneholde, og da særlig i sin omtale av Kulturvernets Fellesorganisasjons rolle og muligheter for å spille denne (kap 6.6 side 76).

Det som i stor grad kjennetegner våre organisasjoner, er at de er handlende/utførende av det praktiske faglige arbeidet, ikke primært "kamporganisasjoner" for å endre politikken på nasjonalt og lokalt/regionalt nivå. For en meget stor del er det utførelse av det faglige arbeidet som motiverer deltakelsen, ikke den politiske striden. Våre organisasjoners politiske arbeid går primært på å få handlingsrom og bistand til å utføre et faglig arbeid som er til nytte for fellesskapet og fremtiden. Sekundært retter det politiske arbeidet seg mot enkeltsaker hvor viktige kulturverninteresser synes truet. Våre organisasjoner har begrensede ressurser til å arbeide politisk, hvis vi med ressurser forstår både kompetanse og kapasitet. Det får betydning vedr kommuneprosjektet, pkt 8.

Nå er det ikke uvanlig at det er ulike behov og ønsker innen en paraplyorganisasjon når det gjelder dennes rolle og koordineringsoppgaver. Særlig blir dette tydelig der hvor medlemsorganisasjonenes ståsteder og ressursituasjon er svært forskjellig, slik det er innen Kulturvernets Fellesorganisasjon. Det å bringe medlemsorganisasjonene sammen er en løpende prosess, hvor paraplyorganisasjonens funksjon er blant annet å være en fellesarena, møteplass og tilrettelegger. Både svært begrensede ressurser hos de fleste aktørene, men særlig mangfoldet blant våre medlemsorganisasjoner gjør at dette må ta tid.

Også utredningen påpeker at det er viktig å ta hensyn til dette mangfoldet. Mangfoldet gjør frivilligheten levende og gir samlet en bred innfallsvinkel som gjør oss i stand til å møte det svært så sammensatte arbeidsfeltet som kulturvernet er i Norge. Våre medlemmer skiller seg fra hverandre når det gjelder historie, fokus, arbeidsformer, ressurser, størrelse, organisasjonsstrukturer og rekruttering. Dette er i det store og det hele en styrke, selv om ingen er tjent med at de svakeste organisasjonene forblir svake så lenge denne ressursfordelingen ikke er en konsekvens av en bevisst politisk prioritering mht viktighet.

Vi savner i utredningen en analyse hvilke konsekvenser det har for det samlede kulturvernet i Norge at **forvaltningsansvaret er delt mellom flere departementer, samt at andre deler av kulturvernet ikke har noen departemental forankring i det hele tatt**. En slik analyse ville kunne føre til forslag til tiltak en vil kunne ta for å møte de ulempene dette innebærer.

For de frivillige organisasjonene bidrar denne oppsplittede forankringen både innenfor den statlige forvaltning og blant Stortingets komiteer, til å trekke organisasjonene fra hverandre. Noen medlemmer har knapt noen forankring mot forvaltningen i det hele tatt, noe som er svært uheldig. Dette er svært viktig å ha med seg vedrørende utvalgets kap. 6.6 Økte midler til frivillig arbeid (side 76-79). **Vi er helt på linje med utvalget, men mener i tillegg at det er uhyre nødvendig at en økning av de økonomiske rammene til de frivillige organisasjonene også må fange opp de som i dag opplever at de er utenfor "det gode selskap".**

Pkt 6. Kompetanseoppbygging og utdanning

- Hvordan bør registre og overvåkingssystemer for kulturminner og kulturmiljøer videreutvikles for å møte dagens og framtidens utfordringer?

Fra vårt perspektiv er det viktig at disse er helhetlige, enkle og tilgjengelige. Vi slutter oss her i hovedsak til anbefalingene fra utvalgets flertall.

- Behov og muligheter for å øke bevisstheten om kulturminner i skolen. Behov og muligheter for kulturminnerelatert utdanning og etterutdanning på universitet/høgskoler.

Det viktigste innenfor dette området er å gjøre det enkelt for grunnskolen/lærerne å vite hva som er tilgjengelig i nærmiljøet, og hvilke ressurser en kan trekke på, det være seg fra frivillige organisasjoner, museer og andre aktører, for eksempel enkeltpersoner. Det bør være en oppgave for kommunens skoleadministrasjon, gjerne i samarbeid med de i kommunen som har ansvar for kulturminnesaker, å være en idébank og informere skolene om hva som er det muliges kunst. En slik ordning vil også komme den videregående skolen til gode.

Både det å knytte de frivillige organisasjoner nærmere den kommunale forvaltningen og samling av kunnskap overfor lokale kulturminner i den kommunale administrasjon, vil være lettere å få til om kommunene får et større forvaltningsansvar overfor egne kulturminner, med dertil hørende styrking av ressurser til dette området.

Det vil være helt nødvendig å styrke kulturminnerelatert utdanning og etterutdanning på universitet og høgskolenivå, da dette bør kunne bidra til at en bedre kan sette kulturminneformidlingen inn i en større sammenheng, både overfor skoleelever, men også overfor publikum. Vi viser i denne sammenheng også til høringsuttalelser fra våre medlemsorganisasjoner, i første rekke Forbundet KYSTEN og Norges Husflidslag.

- Behov og muligheter for kunnskapsoppbygging gjennom forskning og utviklingsvirksomhet.

I denne sammenheng vil vi understreke viktigheten av dokumentasjon av handlingsbåren kunnskap, arbeidsteknikker etc. Her er behovet stort. Forskingen må som annen forskning også ha et formidlingsperspektiv som gjør at eiere, rettighetshavere og alle med et forvaltningsansvar av kulturminner får vite mer om hva som er god ivaretagelse av disse.

- Behov og muligheter for håndverker- og konservatorkompetanse - utdanning, nettverk/samarbeid og samordning.

Det er utvilsomt et meget stort behov for samordning og deling av kunnskap og kompetanse på dette området. Det er behov for å opprette nye tilbud og ikke minst opprettholde de få som eksisterer. En bør også trekke inn studieforbundene i dette arbeidet da svært mye av kunnskapsformidlingen innen praktisk kulturvern skjer der. Vi vil også ikke minst trekke frem den udokumenterte kompetansen som sitter hos mange frivillige og andre, som tildels har fått sin opplæring som handlingsbåren kunnskap. Et virkemiddel for å sikre denne kan nettopp være gjennom nettverk/samarbeid og samordning overfor andre aktører i samme eller tilgrensende fagområder. Ved en delegering av forvaltningsmyndighet til kommunene vil det være nødvendig å etablere slike nettverk som kompetansebase for kommunene, ref også våre kommentarer vedr frivillig innsats overfor skolene på dette området.

Pkt 7. Mindretallets særmerknad

Eierperspektiv

Vi opplever at *mindretallets særmerknad tar utgangspunkt i et enda snevrere eierperspektiv enn utvalgets flertall*. Særlig kommer dette frem i drøftingen av løsøre (side 153-154), drøftingen av verdikonsekvenser av fredning (side 154-155), drøfting av økonomiske konsekvenser for eier av fredning (side 155-156) og omtale av andre aktører, særlig offentlig forvaltning (side 156-157). Vi viser til de kommentarer som vi hadde under dette punktet av flertallsinnstillingen, hvor vårt utgangspunkt er at tilretteleggelse for eierne er et virkemiddel for å sikre kulturminnene (disposisjonens pkt 5). Vi opplever at dette noe snevre perspektivet svekker mindretallets budskap.

Museenes rolle

Selv om mindretallet har rett i sine betraktninger om øket bevissthet omkring en del tidligere husgeråd og annet løsøre, og at dette har bidratt til at mange av disse av den grunn har unngått bålet, tror vi at dette aldri vil kunne erstatte systematisk innsamling og dokumentasjon, basert på mer forankrede kriterier i samfunnets behov enn enkeltpersoners estetiske vurdering, hygge og (kanskje) økonomiske investeringslyst.

Vi støtter derfor utvalgets flertall i at dette arbeidet må være forankret i et systematisk arbeid ved museene. Avhengig av kulturminner fra museene forutsetter at det foreligger kriterier for utvelgelse av gjenstander samfunnet som ikke trenger å inngå i den kollektive hukommelsesbank museenes samlinger skal utgjøre. Gjenstander i privat eie er ikke nødvendigvis gått tapt, men vi må forutsette at de kan gjøre det, og tillate det. Aksept av at disse kan gå tapt eller hvordan dette eventuelt skal unngås, omtales ikke tydelig i mindretallets merknad.

På formidlings og opplevelsessiden er det imidlertid et vesentlig poeng at gjenstander som eies, oppbevares og brukes av befolkningen har mye større innflytelse på dennes kultur enn gjenstander bortgjemt i museumsmagasiner, slik at det blir galt å sette systematisk innsamling og dokumentasjon opp mot privat eierskap.

Forholdet "ildsjeler"/frivillige organisasjoner og "enkelte offentlige organer"

Mindretallet presenterer påstander/formodninger uten analyse eller dokumentasjon om habilitetsproblemer og rolleklarheter mellom ansatte i forvaltningen og aktivister i frivillige organisasjoner. Mindretallet ønsker en kritisk gjennomgang av Statskonsult omkring dette.

Etter sammenslåingen med Statens informasjonstjeneste er Statskonsult blitt et "direktorat for kommunikasjon, kompetanse- og forvaltningsutvikling" og vi finner det like unaturlig om et slikt direktorat skal vurdere og evaluere frivillige organisasjoner som om det skulle evaluere hvilken som helst annen privat aktør. Dersom imidlertid forvaltningen har et behov for en kritisk gjennomgang av egen habilitet, kan det sikkert være nyttig. Vi opplever imidlertid like gjerne at kulturvernet blir skadelidende ved uklare habilitetsforhold i forhold til grunneiere, entreprenører og håndverksbedrifter etc, særlig på lokalt forvaltningsnivå.

Vi stiller oss dermed litt undrende til antydningene om samrøre mellom organisasjonene og forvaltningen. Vi minner om at kulturvernarbeidet har sin historiske forankring i ildsjelers og frivillige organisasjoners initiativ. Stadig er det slik at mange saker først blir satt på dagsordenen av disse, men det kan ikke utelukke den offentlige forvaltning verken fra å ta opp sakene eller ha sammenfallende synspunkter med de frivillige.

Pkt 8. Kommuneprosjektet

Oppgavefordelingen mellom de tre offentlige forvaltningsleddene mangler politisk avklaring, men det er en del forutsetninger som må være på plass før kommunene får utvidede fullmakter.

Erfaringen så langt er varierende mht hvilken forståelse de frivillige organisasjoner opplever at de møter i den kommunale forvaltningen. Eksempelvis bruker Oppegård historielag (se f. eks Lokalhistorisk magasin nr. 2, 2001, side 5 og nr. 1, 2002, side 13) ganske klare begreper mht hvordan de opplever å bli neglisjert og bevisst tilsidesatt i sin kommune. Når en slik oppfatning har kunnet feste seg hos et historielag i en såpass stor og ressurssterk kommune som Oppegård, bidrar ikke det til å styrke tilliten til kommunenes evne til å føre en åpen og grei dialog med de frivillige organisasjoner. De dårlige erfaringene i slikt henseende sprer seg raskere enn de gode.

Det er innen de frivillige organisasjonene videre en sterk skepsis i hvilken grad den kommunale forvaltningen er i stand til å holde den nødvendige avstand til lokale saker med lokale aktører. Det er en opplevelse av at både habilitetsproblematikk, skjulte agendaer og usaklig press ofte har ført til uheldige beslutninger med uklar begrunnelse

ut fra kortsiktige perspektiver. Dette oppleves fra de frivillige organisasjoner, særlig på lokalt nivå, for å være en av de største trusler for fremtidens kulturminnepolitikk, ref pkt 1.

Med vennlig hilsen
Kulturvernets Fellesorganisasjon

Johan Sigfred Helberg/s/
leder

Pål Giørtz
daglig leder

Vedlegg: Oversikt og presentasjon av medlemsorganisasjonene

Kulturvernets Fellesorganisasjon

er paraplyorganisasjon for frivillige organisasjoner som arbeider innenfor områdene historie og kulturminnevern. Vi skal arbeide for å styrke kulturvernets rolle i norsk samfunnsliv ved å øke kjennskapen og interessen for historie og kulturvern, støtte arbeidet for registrering, innsamling, vern, bruk og formidling av kulturminner, samt bedre rammevilkårene for kulturvernet. Kulturvernets Fellesorganisasjon ble dannet i 1994 og har i dag 17 medlemsorganisasjoner med omtrent 180.000 medlemmer og 1.300 fylkes-/lokallag.

*Kulturvernets Fellesorganisasjon, Stortingsgaten 12, 0161 Oslo
tlf 22 41 04 20, faks 22 42 22 32
e-post: post@kulturvern.no , hjemmeside: www.kulturvern.no*

Databehandling i slektsforskning DIS-Norge (stiftet 1990) har som formål å skape et landsomfattende forum for databehandling i slekts- og personalhistorie, spre kunnskap om dette og for øvrig stimulere norsk slektsforskning generelt. DIS-Norge har 6.480 medlemmer og 19 lokallag.

Forbundet KYSTEN (stiftet 1979) spiller en viktig rolle i arbeidet med bevisstgjøring omkring kystkulturens verdi. Kystlagenes virksomhet spenner fra restaurering av båter og sjøhus til seiling og sjømannskap. Forbundet har 8.816 medlemmer og 94 kystlag.

Fortidsminneforeningen (stiftet 1844) har som formål å sikre verneverdige bygnings- og kulturmiljøer, og skape allmen forståelse for verdien av vår kulturarv. Foreningen har 7.948 medlemmer og avdelinger i alle fylker.

HIFO - Den norske historiske forening (stiftet 1983/1990) har som formål å utvikle historiefaget, fremme historisk bevissthet og ivareta interessene til historiefagets utøvere. HIFO har 981 medlemmer og 11 lokale lag.

Landsforbundet av Motorhistoriske Kjøretøyklubber (stiftet 1979) skal i en kulturbevarende ånd fremme samarbeidet og enhetlig holdning i saker av motorhistorisk interesse. Forbundet skal fremme bevaring av, forståelse for og kunnskap om motorhistoriske kjøretøy som er 21 år og eldre, med særlig vekt på kjøretøy som er 30 år og eldre. LMK har 36.783 medlemmer, 50 landsomfattende og 49 regionale/lokale klubber

Landslaget for Lokalhistorie (stiftet 1920) skal vekke interessen og øke kjennskapen til lokalhistorie og kulturvern og slik arbeide for å gagne lokal og nasjonal kulturarv og kulturvekst i det hele. LLH har 80.000 medlemmer, 435 historielag.

Landslaget for Lokalhistorie i Skolen (stiftet 1978) har til formål å være et faglig og pedagogisk forum for lokalhistorieundervisning i grunnskolen og den videregående skolen. Laget går inn for å styrke lokalhistoriens plass i skolen. LLS har 650 medlemmer.

Landslaget for Lokal - og Privatarkiv (stiftet 1986) skal arbeide for å fremme vern og formidling av kommunalt og privat arkivtilfang i Norge, og heve det faglige nivået på dette arbeidet. LLP har 167 medlemsinstitusjoner.

Norges Husflidslag (stiftet 1910) skal styrke den levende husflidstradisjonen i Norge ved å organisere aktiviteter og tiltak som utvikler husflidsfaglig interesse og kunnskap, produksjon og omsetning. Norges Husflidslag har 21.898 medlemmer, fylkeslag i alle fylker, 388 lokallag, 9 husflidshåndverkerlag og 38 husflidsutsalg.

Norsk folkedraktforum (stiftet 1995) arbeider for at tidligere tiders folkedraktskikk gjen-speiles i vår tids bunadsbruk. Foreningen arbeider med forskning i, og dokumentasjon av folkelig draktskikk, utvikling og produksjon av folkedrakter på grunnlag av historisk kilde-materiale. Organisasjonen har 120 individuelle medlemmer.

Norsk Folkeminnelag (stiftet 1920) skal drive kulturformidling med folkloristisk fagprofil. Laget skal hjelpe og støtte arbeidet med innsamling av tradisjonsmateriale, tilby konsulent-hjelp til enkeltpersoner som driver folkloristisk arbeid, og utarbeide og fullføre prosjekter som formidler forståelsen av folkloristiske perspektiver i kulturarbeid. NF har 450 medlemmer.

Norsk Forening for Fartøyvern (stiftet 1985) har som formål å fremme bevaring av verne-verdige fartøyer etter antikvariske prinsipper, og fremme samarbeid mellom fartøyeierne og ha en enhetlig opptreden overfor myndighetene. 106 verneverdige fartøyer er tilsluttet organisasjonen og omlag 13.000 personer tilsluttet lokalt.

Norsk Fyrhistorisk Forening (stiftet 1997) arbeider for dokumentasjon og formidling av norsk fyrhistorie, samt vern og ideell bruk av norske fyrstasjoner. Området omfatter fyr-stasjoner, skipsleden, flytende og faste navigasjonsinstallasjoner, fartøytjenesten og nærmere definerte kystkulturminner. Foreningen er en paraplyorganisasjon med 170 medlemmer, hvorav ca en tredel er lag og foreninger.

Norsk Jernbaneklubb (stiftet 1969) har som formål å utbre interesse for jernbaner og jernbanedrift, og å virke som et forum for alle som dyrker denne interesse. Foreningen har 2.133 medlemmer og 14 lokallag.

Norsk Skipsfartshistorisk Selskap (stiftet 1975) arbeider for å stimulere interessen for skip, skipsfart og sjøfartsmiljø. NSS har 1.200 medlemmer og 2 regionale lag.

Norsk Slektshistorisk Forening (stiftet 1926) har som formål å fremme norsk ætte-granskning og personhistorie. Foreningen har 2.000 medlemmer og 9 distrikts-representanter.

Rutebilhistorisk Forening (stiftet 1983) har som formål å fremme interesse og forståelse for rutebil driftens betydning i fortid og nåtid. Foreningen har 1.174 medlemmer, 9 lokal-avdelinger og 4 arbeidsgrupper.